

Stratification on Place Names of Gaziantep

Gülşah PARLAK KALKAN¹

¹ Kilis 7 Aralik University, Kilis

ARTICLE INFO

Article History:

Received 09.11.2019

Received in revised form 06.01.2020

Accepted 13.01.2020

Available online 30.01.2020

ABSTRACT

Gaziantep, which is one of the most ancient cities of the world, hosted many civilizations since prehistoric ages. This is because of its location – it is located on the historical Silk Road that interconnected Asia Minor, Middle East and far east- and its convenient weather condition as well as arable soil. Therefore this city was a very dynamic region in terms of politics and socio-culture. Having been located by Hittite, Assyrian, Mitanni, Romans, Meds, Persian, Alexander, Constantinople, Islam, Turkish-Islam civilizations, in parallel it has a multi-cultural social structure. This multi-cultural structure makes itself efficient from daily routines to architecture, even from place names to personal names in the city. In this study, it is going to be tried to set a framework of which historical background have the place names of this strategic city, even we do not have exact information. It is going to be made use of ruins and antique of ancient civilizations for this purpose.

© 2020 JMRFE. All rights reserved

Keywords:

Gaziantep, Place names, Stratification

¹ Corresponding author's address: Kilis 7 Aralik University, Muallim Rifat Faculty of Education, Kilis
e-mail: gulsahparlak@kilis.edu.tr

Gaziantep Yer Adlarında Katmanlaşma

Gülşah PARLAK KALKAN¹

¹ Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihiçesi:
Alındı 09.11.2019
Düzeltilmiş hali alındı
06.01.2020
Kabul edildi
13.01.2020
Çevrimiçi yayımlandı
30.01.2020

ÖZET

Dünyanın en eski şehirleri listesinde yer alan Gaziantep; Ön Asya, Ortadoğu ve Uzakdoğu'yu birbirine bağlayan İpek Yolu üzerinde bulunması ve ayrıca iklim şartlarının elverişli, topraklarının verimli olması gibi sebeplerle tarih öncesi çağlardan beri pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla bu şehir, her dönemde hem siyasal hem de sosyo-kültürel bakımından çok yoğun değişikliğin ve hareketliliğin yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Tarih boyunca Hitit, Asur, Mitanni, Roma, Med, Pers, İskender, Bizans, İslam, Türk-İslam medeniyetlerine vatan olan bu şehir; bugün, hala etnik bakımdan oluşturduğu karma yapıya paralel olarak çok zengin bir kültürel dokuya sahiptir. Şehirdeki bu karma ve zengin kültürel doku, günlük yaşayış pratiklerinden mimari yapıya ve hatta yer adları sisteminden kişi adlarına kadar her konuda kendini hissettirmektedir. Söz konusu bu çalışmada da stratejik bir öneme sahip Gaziantep'in yer adları sistemindeki adların, kim tarafından ne zaman ya da nasıl oluşturulduğunu kesin olarak bilememekle beraber, en azından bölgede hüküm süren medeniyetlerden kalan buluntular ışığında hangi dönemde kullanıldığının genel bir çerçevesi çizilecektir.

© 2020 MREFD. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:
Gaziantep, yer adları, katmanlaşma

Giriş

Adlandırma olgusu, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanoğlu hem kendi varlığını hem de yeryüzünde gördüğü, algıladığı şeylerin varlığını öncelikle tanımlayarak-adlandırarak somutlaştırmıştır (Şenel, 2013). Bu adlandırma esnasında her birey ya da toplum, kendi düşünce dünyasına, hayatı algılayışına ve içinde bulunduğu sosyo-kültürel şartlara göre adlar tercih etmiştir. Dolayısıyla adlarla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalardan da anlaşıldığı üzere; basit ve birbiriyle hiçbir bağı yokmuş gibi görünen adların, genel bir çerçevede değerlendirilmeleri neticesinde şaşırtıcı boyutta bir kültürel sistemi ve algılayış biçimini kodlayan ipuçları olduğu anlaşılmaktadır.

Her bir adın gerisindeki ipuçlarının çözümlenerek genel bir yaklaşımla değerlendirilmesi neticesinde kültürel açıdan çıkarımlara ulaşılabileceği gibi adların ait olduğu dönemde kullanılan dil ile ilgili bilgilere de ulaşmak mümkün olacaktır. İşte bu maksatla yapılan sorgulama neticesinde oluşan bilim dalının adı “*Onomastik*” yani “*Adbilimi*”dir.

¹ Sorumlu Yazarın Adresi: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Kilis
e-posta: gulsahparlak@kilis.edu.tr

Ad bilim, yeryüzündeki canlı veya cansız her şeyin adını inceleyen bilim dalıdır. İçerik ve malzeme bakımından pek çok disiplinle sıkı bağı ve etkileşimi olan bu çalışma alanı, bazı yönlerden anlam bilime de yakın, ancak yöntem itibarıyla ondan ayrılmaktadır. Ad bilim, daha çok sözcük-kavram alanı mevzularından hareketle insanların sözcükleri nasıl oluşturduğu ve oluştururken hangi şartlardan ve durumlardan etkilendiği gibi sorulara cevap arar. Bu sorgulama neticesinde oluşan ve oldukça kapsamlı bir çalışma alanına sahip olan ad bilim içinde zamanla pek çok alt dallar oluşmuştur: kişi adları bilimi, yer adları bilimi, dağ adları bilimi, su adları bilimi gibi.

Ad bilimin alt dallarından biri olan “*Toponomi*”, “*Yer Adları Bilimi*” demektir. Yer adlarını; yapı, köken, anlam gibi çeşitli yönlerden inceleyen bu bilim dalının malzemesini oluşturan coğrafya adları, herhangi bir topluluğun, üzerinde yaşadığı toprakları kendine yurt edinme çabasının en önemli ve en somut delilleridir. Yeni yerleştikleri coğrafyayı vatan bilen insan toplulukları; bu coğrafyanın dağını, tepesini, ovasını, yaylasını, deresini, çeşmesini, akarsuyunu, yolunu adlandırırken kültür belleklerindeki kodlardan-tarihe damgasını vuran önemli kişi, renk, hayvan, bitki ya da geçim kaynağı olan herhangi bir malzeme adı-faydalanmışlardır. Oluşum sürecinde, toplulukları millet yapan unsurlarla sıkı bağı olan yer adları için “milletlerin üzerinde yaşadığı coğrafyanın onlara ait olduğunu gösteren kayıtlı belgeler” demek mümkündür.

Yer adları, toplumların kültür belleğini kodlayan simgeler ya da kısa anlatılar olarak kabul edildiğinde, bu sistemle ilgili yapılacak her çalışma, aynı zamanda o topraklarda yaşayan toplumun duyusunu, düşüncesini, geçirdiği tarihsel dönemleri ve toplumsal olayları hatta geçim kaynakları ya da günlük yaşam pratiklerini açıklayacak birer adım olacaktır. Ayrıca yer adlarının her biri, toplumu oluşturan bireyler tarafından verildiğine göre, kişilerin duygu, düşünce ve yaşayışları ile bu adlar arasında kuvvetli bir bağı olması kaçınılmazdır. Neticede birbiriyle alakasız gibi duran binlerce coğrafya adının incelenmesiyle bunların meydana getirdikleri ad düzeni; yani kültür, tarih, yaşayış düzeni somutlaştırılabilir (Karaboran, 1982).

Dil incelemeleri ile kültürel doku arasındaki bağı çok kuvvetli olduğunun ispatı niteliğinde olan bu çalışma alanının; bir ülkenin çeşitli sebeplerle yazılı kaynaklarla tespit edilemeyen tarihinin ortaya çıkarılmasında ve halkın üzerinde yaşadığı coğrafyayı hangi psikoloji ile adlandırdığı gibi sorulara cevap bulunmasında oldukça önemli bir rolü vardır. (Settarov, 1992). Söz gelimi “susuz” şeklindeki bir köy adından yola çıkarak, o köydeki su yokluğu ya da su ile ilgili birtakım sıkıntıların yaşanmasına bağılı olarak bu adın verildiği gibi bir bilgiye ulaşmak mümkündür. Ağaç, bitki, renklerden yeşil ve tonlarının adlarına dayanan bir coğrafyanın yer adları, o coğrafyanın yemyeşil bir ova olabileceği bilgisini anımsatırken; “Ayrancılar” adını taşıyan bir köy de, verimli tarlaları ve güzel bahçeleri olan bir yerden ziyade sürülerin, çobanların ve hayvan yetiştiricilerinin yaşadığı bir yer olduğu bilgisini anımsatır (Robert, 1980).

Dil açısından olduğu kadar kültürel açıdan da büyük önem arz eden bu alanda, Türkiye dışında yapılan çalışmalar oldukça ileri düzeyde ve belli bir sisteme oturtulmuş durumdadır. Fransa’da Augusto Longnon, Albert Douzat, Cocheris gibi adlar, konuyla ilgili çalışmalar yapmış; 1938’de ise Paris’te Uluslararası I. Toponymie ve Anthroponymie Kongresi

düzenlenmiştir. Aynı şekilde İtalya’da, İspanya’da, Almanya’da ve Slav ülkelerinde de toponim çalışmalarının eski bir geçmişi vardır.

Türk toponomisi ile ilgili ilk bilgileri, Kaşgarlı Mahmut *Divanulüğati’t- Türk* adlı eserinde aktarmaktadır. Kaşgarlı’nın eserine aldığı haritada yirmi Türk boyu temel olarak alınmış, bu boyların alt grupları olan çeşitli soylar ve uruklar -Türk boylarının onomastik yayılım ve durumlarını gölgelemek için- haritada belirtilmemiştir.

Türkiye’de toponomi çalışmaları, Cumhuriyet öncesinde -sayısı fazla olmamakla birlikte- ve özellikle sonrasında hız kazanmıştır. Osmanlı Dönemi’nde kaleme alınan seyahatnamelerde yer adlarıyla ilgili önemli bilgiler olsa da, bunlar günümüzdeki toponomi usulleri çerçevesinde değil, daha çok ansiklopedik bilgi tarzında (Çalık, 2002) olmasına karşın, Cumhuriyet ile birlikte yapılan çalışmalar toponomi çerçevesine daha yakındır. Türkiye’de bu amaçla yapılan çalışmalar arasında öncü kabul edilebilecek olanı, 11-13 Eylül 1984’te Ankara’da yapılan “*Yer Adları Sempozyumu*” dur. Sempozyumda sunulan bildirimler, genellikle yer adlarının tasnif denemelerinden oluşmaktadır.

Gaziantep Yer Adlarında Katmanlaşma

Yer adlarının oluşum zamanlarını kesin bir dille söylemek mümkün değildir. Ancak coğrafyanın iskân tarihinden yola çıkarak yer adlarının en azından ait olduğu dönemi tespit etmek olasıdır. Uzun-kısa bu zaman dilimini karşılamak üzere kullanılan *katman* (Ada, 2012) “Altında veya üstünde olan kayaçlardan gözle veya fiziksel olarak az çok ayrılabilen, kalınlığı 1 santimetreden az olmayan tortul kayaç birimi, tabaka” şeklinde tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005, s.1107). Bu çalışmanın da amacı, yer adlarının geçtiği en eski kaynağı bulmaktan ziyade ait olduğu dönem ile ilgili çıkarımlara ulaşmak olduğu için *katman* tanımlaması tercih edilmiştir. Zira bölgede yapılan kazılar neticesinde ulaşılan bilgilerle, yer adının geçtiği söylenen kaynaktan çok daha eski döneme ait bir kaynakta bulunabilme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla bu çalışmada, Gaziantep iline ait yer adları, mevcut tarihi bilgiler ışığında genel bir çerçevede değerlendirilerek üç farklı katmanda tasniflenmeye çalışılmıştır. Tasnifler oluşturulurken kullanılan yer adları, 2014 yılında Prof. Dr. Ahmet Buran yönetiminde tamamlanan “*Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*” adlı doktora tezinden alınmıştır.

1. İlkçağ uygarlıkları katmanı

Gaziantep ve çevresinde ilk çalışmalar, 1946 yılında Prof. Dr. Enver Bostancı tarafından merkeze bağlı Dülük köyünün Mertmenge yöresinde başlatılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde ilk insanlar tarafından kullanılma olasılığı yüksek olan mağara ve sığınaklarda bulunan değişik aletlerin, insanlık tarihinin en uzun bölümünü oluşturmasıyla birlikte ilk insan atalarının ortaya çıkışı, insan yapımı ilk araçların üretilmesiyle insanlaşma sürecine giriş dönemi olan “Paleolitik Çağa” ait olduğu tahmin edilmektedir. İnsanlığın avcılık ve toplayıcılıktan üretici duruma, göçebelikten yerleşik hayata geçtiği dönem olan “Neolitik Çağa” ait olduğu sanılan az miktarda boyalı, kaba hamurlu seramik örnekleri ise Gaziantep-Sakçagözü’nde yapılan kazılarda tespit edilmiştir. Yöredeki “İlk Tunç Çağı” yerleşmesi ise Tilmen Höyük’ tür. MÖ 4000 yıllarından itibaren Anadolu ve Doğu Anadolu’da çok geniş bir alanda yaşamış olan bir kültür birliği ortaya çıkmıştır. Hurriler

adıylay anılan bu kùltür, MÖ 1700-1800 arasında Antep yöresinde yirmi küçük krallık oluşturmuştur ve merkez olarak da Tilmen Höyük'ü kullanmıştır (Ceyhan, 1999).

Gaziantep ve yöresi, MÖ 1200 ve 1800 arasında Hitit (Eti) Uygarlığı'nın merkezi olmuştur. Bu dönemde Dülük şehri, Etilerin önemli din merkeziydi. Dülük gibi Karkamış, Zincirli ve Cabahöyük de önemli Hitit şehirleri olmuştur.

Hitit Devleti'nin parçalanmasından sonra bu topraklarda bir süre Kargamış Krallığı hüküm sürmüş; sonrasında yörede, sırasıyla Mitanniler, Urartular, Asurlar, Medler, Persler, Büyük İskender ve Selokidler, Kommagene Krallıkları hüküm sürmüşlerdir. Kommagene dönemlerinde Romalılar, bölgede egemenlik kurmuş, bu dönemde Dülük bir Roma kenti olmuştur. Ayrıca Zeugma (Belkıs), Para, Bonta Birecik kentleri oldukça önem kazanmıştır (Güngör, 2004).

Yukarıda bahsi geçen dönemlerden tespit edilen ve bugün varlığını koruyan yer adları ve açıklamaları (Güllü, 2010; Güzelbey, 1984; Külek, 2010; Sevinç, 1983) şu şekildedir:

1.1. Dülük

Bölgede yapılan kazılardan elde edilen buluntulara göre, Dülük kentinin ilk Tunç Çağı'nda kurulduğu belirlenmiştir. Roma ve Bizans dönemlerinde de merkez olma konumunu koruyan kent, Sasanilerle Hamdanilerin yönetimindeyken önemini yitirmiş; yerini daha güneyde kalan ve Arap kaynaklarında Ayıntap olarak geçen yerleşim yerine bırakmıştır. Bugün, Gaziantep ilinin 10 km kuzeyinde yer alan Dülük, dünyanın en eski yerleşimlerinden biri olarak gösterilmektedir (Balta, 2010).

Gaziantep'e ait kaynaklarda "Doliche, Dolicha, Dolica, Dolium, Dolicenus, Dolichenius" gibi farklı şekillerde aktarılan *Dülük* adının Yunanca kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Çitçi, 2009).

1.2. Tilmen höyük

Tilmen Höyük, 24 metre yüksekliği ile bölgenin en büyük höyüklerinden olup, İslahiye'nin 10 km doğusundadır. Höyükte yapılan incelemeler neticesinde elde edilen buluntularla M.Ö. 3000 yılının son dönemlerinde burada bir höyük şehri olduğu tespit edilmiştir (Gaziantep, 1995).

1.3. Yesemek

İslahiye'nin 22 km güneyinde yer alan Yesemek ilk kez, 1890'da Luschen tarafından bulunmuştur. Ön Asya'nın en büyük açık hava heykel atölyesidir.

Bölge halkının *Heykel Tarlası* adını verdiği Yesemek Açık Hava Müzesi'nde keşfedilen *Ayı Adam heykeli*, Yesemek'in önemli yapıtlarından biridir. Bu; ayı kafalı, insan gövdeli bir yaratık figürüdür. Bölgede *Ayı Adam* dışında 300 civarında heykel tespit edilmiştir. Ancak gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen pek çok eser olduğu tahmin edilmektedir.

1.4. Rumkale

Rumkale, Yavuzeli'ne bağlı, Halfeti yakınlarında, Fırat ile Merziman Çayı'nın birleştiği bir tepe üzerindedir. Antik dönemlerdeki adı "Hromgla" iken sonradan bozularak Rumkale'ye dönüşmüştür.

1.5. Zeugma(Belkis)

Nizip-Birecik yolunun kuzeyinde, Nizip ilçesine 10 km uzaklıkta Kavunlu köyü yakınlarındadır. Adını, Kommagene ve Mezopotamya'yı birleştiren tarihi köprüden almaktadır. Burada Hitit, Asur, Roma, Bizans ve İslam dönemlerinden kalıntılar vardır (Ceyhan, 1999).

Zeugma, Nizip ilçesinin doğusunda, Birecik Baraj gölünün kıyısında yer alan Belkis köyü yakınındaki yedi tepe üzerinde kurulduğu için “Belkis” şeklinde de anılmaktadır (Balta, 2010).

1.6. Karkamış

Gaziantep ilinin güneydoğusunda bulunan bir ilçe olan “Kargamış” adına ilişkin iki rivayet aktarılmaktadır: 1. Bu ad, Sümerlerin ünlü destanı Gılgamış'a dayanmaktadır. Gılgamış Destanı'na göre Uruk hâkimi Kral Gılgamış, kendisi gibi olan Engidunüm'un ölümünden sonra, ölüm korkusu nedeniyle Uruk'tan ayrılır ve Mezopotamya'da gitmediği yer kalmaz. En son, bugün Karkamış diye adlandırılan bu bölgeye gelir ve yerleşir; onun gelişinden sonra bu topraklar, aynı adla anılır. 2. Bugün, Gaziantep'in bir ilçesi olan Karkamış'ın, yaklaşık 93 hektarlık bir alana yayılan Hititlerin ilk yerleşim alanı olduğu tahmin edilmektedir. Karkamış adı da, o dönemde kurulan Hitit kent devletinin adıdır (Balta, 2010).

2. Türk Katmanı

2.1. Selçuklular-Beylikler-Osmanlı dönemi

Özellikle Anadolu Selçukluları döneminde, Gaziantep ve çevresine Moğollardan kaçan Türkmen boyları yerleşmiştir. Bu dönemlerde, şehirde çok etkin bir Türkmen yerleşmesi başlamış olup şehrin dağma, tepesine ve köyelerine verilen adlardan da anlaşılmaktadır ki; pek çok Oğuz boyu bu bölgede yerleşime tabi tutulmuştur.

15 Oğuz boyundan yaklaşık 152 oymak, bölgede iskân edilmiştir. Bunlardan bir kısmı, Anadolu ve Rumeli'nin başka bölgelerine yerleşmek üzere şehirden ayrılırlar da, yöredeki Oğuz boyları kaynaklı aile ve yer adları, bu bölgenin çok zengin bir Oğuz yerleşme coğrafyası olduğunu göstermektedir (Güngör, 2004).

Şehre ait yer adlarında tespit edilen “boy-soy-oymak” adları Tablo 1'de görüldüğü gibidir (Yalman, 1977):

Tablo 1. Boy-Soy-Oymak Adlarına Dayanan Yer Adları

Yer Adı	Unvan	Yer Adı	Unvan
Acaroba	Köy	Akçaburç	Köy
Akçakent	Köy	Akçakoyunlu	Köy
Akçaköy	Köy	Akçamezra	Köy
Alagöz	Köy	Alahacı	Köy
Arabanbademli(Gökçepayam)	Köy	Araplar	Mahalle
Aşağıbayındır	Köy	Bademli	Mahalle
Bağlıca	Mahalle	Bakırca	Köy
Balaban	Köy	Ballık	Köy
Barak	Mevki	Barak(Karkamış)	Köy

Bayatlı	Köy	Beşdeli	Köy
Boyno	Mahalle	Bozalioğlu	Köy
Bozovası	Köy	Bulak	Dere
Bügdüz	Köy	Cided(Yeniyazı)	Köy
Çakal	Tepe	Çanakçı	Köy
Çerçili	Köy	Dimışkılı	Köy
Dipçepni	Mahalle	Dündarlı	Köy
Elifoğlu	Köy	Elmalı	Mevki
Fakılı	Köy	Hacıköy	Köy
İbrahimli	Köy	İnkilap	Mevki
Kabaklar	Köy	Kamışlı	Köy
Karabıyıklı	Köy	Karacaören	Köy
Karadede	Köy	Karedinek(Övündük)	Köy
Karagöz	Mahalle	Karahüseyinli	Köy
Karaman	Köy	Karasakal	Köy
Karataş	Mevki	Karayusuflu	Köy
Kartalköy	Köy	Keçikuyusu	Tepe
Keçili	Köy	Kıllı	Tepe
Kınnap(Ulaşlı)	Köy	Kirkiz(Kumla)	Köy
Kirlialıcı	Köy	Körhacıobası	Mevki
Köseler	Köy	Küçükmasere(Yağdöver)	Köy
Mandollu(Bağtepe)	Köy	Mercanlı	Köy
Milelis(Göçmez)	Köy	Morcalı	Köy
Muhaciriatik(Nogaylar)	Köy	Oğuzeli	Köy
Sarıca	Pınar	Sarılar	Köy
Siloovası	Köy	Süleymanovası	Köy
Tokdemir	Köy	Ufacık	Köy
Yaycı	Köy	Yazır	Köy
Yeniyapan	Köy	Yukarıbayındır	Köy

1967 yılında, Türkçe olmadığı gerekçesiyle 12.200 köy adı değiştirilmiştir. Yukarıdaki tabloda, adı değiştirilen köy adları parantez içerisinde gösterilmiştir.

2.2. Cumhuriyet dönemi

Yer adlarının değiştirilmesinde kimi zaman devlet kimi zaman da toplum etkilidir. Toplumun etkili olduğu değişiklikler genellikle yerleşim yeri sakinlerinin rahatsız edici, hoş karşılanmayacak tanımlamalara sahip yer adlarının değiştirilmesini isteme talebiyle gerçekleşmektedir. Türkiye’de devlet yönetiminde, yer adlarının büyük bir kısmının değiştirilme sebebi ise yer adlarını *Türkçeleştirmek* (Erkınay Tamtamış, 2019). Nitekim 1967 yılında İçişleri Bakanlığı, 7260 sayılı Kanunla **“yabancı kökten geldiği ve iltibasa yol açtığı”** sebebiyle 12.200 yerin adını değiştirmiştir. Ancak bu çalışmalar, kapsamlı araştırmalar neticesinde yapılmadığından kimi Türkçe yer adları ve bölge tarihi açısından oldukça önemli olan boy-soy-oymak adlarına dayanan yer adları da değiştirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda adı değiştirilen köyler yer almaktadır. Parantez içindeki adlar ise; Cumhuriyet sonrasında yukarıda bahsedilen nedenle adı değiştirilerek verilen yeni adlar Tablo 2’de görüldüğü gibidir.

Tablo 2. Cumhuriyet Döneminde Verilen Adlar

Yer Adı	Yer Adı	Yer Adı
Acemi(Toydemir)	Ada(Beyler)	Ağaçlı(Boyno)
Ağcahüyük(Akcahüyük)	Aliabey(Aliagabey)	Araban(Altıntaş)
Antepkarakuyu(Büyükkarakuyu)	Arabanbadence(Gökçepayam)	Araban(Beydili)
Arapuşağı(Bayraktepe)	Ardıl(Köklüce)	Arkık(Çatalısu)
Aşağıkilisecek(Bayramlı)	Aşağılolan(Aşağıyufkalı)	Aşağırumevrek(Uğurova)
Aşağısemavin(İnceyol)	Aşağısilsile(Aslanlı)	Aşağısoru(Elmacık)
Azezi(Yolveren)	Babilge(Kurtuluş)	Barna(Demirkonak)
Batal(Battal)	Bavakır(Törelı)	Bedıran(Muratlı)
Bekik(Akçalar)	Bekiro(Kaşlıca)	Bekmezler(Mağara)
Beledin(Sergili)	Belikan(Yörelı)	Belikanlı(Güllühöyük)
Bereke(Yoğuntaş)	Berviyanlı(Elecik)	Binamli(Boyluca)
Binamliakkuyu(Akkuyu)	Binamliarakuyu(Küçükkarakuyu)	Burnus(Dallıca)
Büyükaraptar(Yeşilce)	Büyükkaracaveran(Büyükkaracaören)	Büyükşemik(Tosunlu)
Cağdın(Çaybaşı)	Cartıl(Budak)	Cesil(Kafırcık)
Ceyde(Erikli)	Cided(Yeniyazı)	Cideyde(Ekinci)
Cobur(Gürbaşak)	Cuba(Akçagöze)	Çakalköy(Damlacık)
Çarpın(Işıklı)	Çıbık(Çubuk)	Çıbekir(Bağbaşı)
Çirkiş(Yolçatı)	Çokşuruk(Yolağzı)	Çörtlen(Yolaçtı)
Dahni(Çavuşbaşı)	Debir(Özyurt)	Dehebi(Çomaklı)
Dertmenge(Köksalan)	Diğerşarkaya(Yenişarkaya)	Dikolar(Dernek)
Dipcepni(Dipçepni)	Dolan(Yeşilyurt)	Dolisa(Seğmeli)
Dostallı(Çubukdiken)	Dönek(Gölçedere)	Düveyli(Eskikonak)
Ehneş(Gümüşgün)	Esmagemreği(Dokur)	Etebek(Atabek)
Fenk(Tuluktaş)	Fiyetli(Söğütözü)	Gemrik(Güveçli)
Germiş(Arıkdere)	Gerrek(Çiltoprak)	Gırlavik(Gürçay)
Gözey(Güzey)	Güdevir(Ekinli)	Gürenis(Bilek)
Gürsu(Yeşildere)	Güvaççe(Beşkuyu)	Habıbköy(Ballı)
Hameyli(Duruköy)	Hamoovası(Bölücek)	Haral(Doğanpınar)
Harari(Taşdeğirmen)	Harnuba(Karadibek)	Hasanuz(Kuruyazı)
Haşona(Çayırılı)	Havice(Onbaşlar)	Havranketileri(Güngördü)
Haydarkanlı(Yolbaşı)	Hengirme(Taşyazı)	Hezek(Sırasöğüt)
Hezekyeniyapan(Tiyekli)	Hezerkaradinek(Yazıbağı)	Hışrın(Doganköy)
Hıyarköy(Bahçeli)	Hırfan(Turnalı)	Hıyam(Salkım)

Humuř(Samanlı)	Hülümen(Öncüler)	Hümeyle(Gülkaya)
Hüseymin(Ermiř)	Ispartınınmezrası(Sarıbaşak)	İntilli(Kozdere)
İzan(Düzbayır)	Kahtın(Erenköy)	Kandevir(Üçdamlar)
Kantara(Adınkaya)	Karaamut(Kepirler)	Karacavıran(Karacaören)
Karadinekızık(Övündük)	Karasaka(Yeřilköy)	Kargamış(Karkamış)
Kařtel(Demirmilitař)	Kavacık(Yıldıztepe)	Kavunlu(Belkıs)
Keferbostan(Günbulur)	Kefercebel(Altındağ)	Keferdiz(Sapçagöz)
Kefersarı(Kuruçay)	Keferřiř(Doğrular)	Kefertut(Dutlu)
Kefre(Suboyu)	Kefrik(Yeřerti)	Kehriz(Samandöken)
Keklikçe(Keklice)	Keloso(Kelmusa)	Kelpin(Gülpınar)
Kemazanlı(Gözlühüyük)	Kemmuntepe(Karaca)	Kemun(Yığmatepe)
Keret(Adaklı)	Kerhiz(Akbulut)	Kerim(Kařyolu)
Kertice(Kırath)	Kerzin(Nahrtepe)	Kestan(Yeniceli)
Kırkan(Alaçalı)	Kilisecik(Tanır)	Kinni(Çakırca)
Kirkiz(Kumla)	Kirlialıcı(Serintepe)	Kolletik(Saritepe)
Kotal(Tarlabası)	Koyunbat(Yařarköy)	Köhmülük(Beğenlik)
Körkün(Büyükřahinbey)	Kupbin(Bağlıca)	Kurudere(Nurdağ)
Küçükraptar(Yığınlı)	Küçükkaracaveran(Küçükkaracaören)	Küçükmasere(Yağdöver)
Küçükřemik(Savařköy)	Küçüktılhabeř(Küçükerenyolu)	Kürap(Gökçeli)
Kürdikanlı(İncegedik)	Kürdülükersentař(Kesiktař)	Küřtan(Güder)
Lolacık(Sarıbuğday)	Mandollu(Bağtepe)	Magaraderesi(Oğuzlar)
Mahkanlı(Başaklı)	Mahraman(Cebeler)	Mamiler(Aktař)
Mavzit(Toğlu)	Mazmahor(Bağlarbaşı)	Melikanlı(Ortaklı)
Melike(Cebeler)	Merçhamis(Yurtbağı)	Mermerli(Gündoğdu)
Mezmekean(Sarayköy)	Milelis(Göçmez)	Miseyri(Kuzuyatağı)
Mizar(Uluyatır)	Mizmiz(Deredüzü)	Mizrin(Yağmuralan)
Muhacirinatik(Nogaylar)	Mukbili(Tařlı)	Muğlamoha(Kuřluca)
Munisa(Yağcılar)	Mülk(Kayalıpınar)	Müsikanlı(Akınyolu)
Nafak(Yalınzbağ)	Nohu(Ayyıldız)	Nurgana(Yeřilkent)
Orul(Sekili)	Oso(Yuvacık)	Pağır(Kardeřler)
Pevirge(Ozanlı)	Romalı(Birlik)	Sarıtmezarı(Sarıt)
Sefkanlı(Karabey)	Seğır(Doğanca)	Seydicano(Çevreli)
Seydüman(Balaban)	Singah(Kıraçgülü)	Siloobası(Süleymanobası)
Silsile(Soylu)	Simo(Tosunlar)	Sipke(Akbayır)
Sokullu(Sokulu)	Süplüce(Kürtosman)	Süpürgüç(Akbudak)
řara(Kelekli)	şarkayadiğır(Eskiřarkaya)	řerikanlı(Bilenler)

Şeyhdavut(Erenbağı)	Şıhbilecen(Arslanlı)	Şıhlıcerit(Atalar)
Şıbip(Çatalçam)	Şiveydin(Altınyurt)	Şöhme(Üçgöze)
Tahdik(Duraklı)	Tayva(Güzelköy)	Tekdam(Daraca)
Tekhüyük(Karpuzkaya)	Telbizek(Güllüce)	Telibrahim(Uğurtepe)
Tepkanlı(Bereketli)	Tıhnatan(Kaleboynu)	Tıcar(Teketaşı)
Tılbaşar(Gündoğan)	Tılbaşarmezreası(Belören)	Tılhabeş(Erenyolu)
Tilkeri(Beşkılıç)	Tilmagara(İntepe)	Tilmiyan(Fünaltı)
Tılsevek(Ekinveren)	Tilsüman(Subağı)	Torunkersentaş(Çakmaktepe)
Tosbağalı(Akbayır)	Tuhtamur(Tokdemir)	Tutluca(Dutluca)
Tünbel(Yukarıolucak)	Tünp(Yazılı)	Ulumasere(Zeytinli)
Uruş(Dokuzyol)	Üçkilise(Yayıktaş)	Vartana(Taşçanak)
Vasılı(Dibecik)	Yona(Çaybeyi)	Yukarıaraptar(Ülkerli)
Yukarıkilisecik(Kavşak)	Yukarıolan(Yukarıyufkalı)	Yukarısemavin(Yamaçtepe)
Yukarısoru(Tokaçlı)	Zaga(Bozca)	Zanbur(Kovanlı)
Zekteriş(Fıstıklıdağ)	Zemge(Serince)	Zerdegüm(Korucak)
Zergil(Keklik)	Zevkir(Durantaş)	Ziran(Düzce)
Ziranba(Yakacık)		

Sonuç

Yer adlarının oluşum tarihlerini, kesin olarak tespit etmek oldukça güçtür. Ancak bölgede hüküm süren devletlerin egemenlik dönemlerine göre en azından bir **“dönemsel kategori”** oluşturulabilir. Söz konusu çalışma da bu maksatla hazırlanmıştır.

Yer adları listelenirken, şehrin tarihi açısından oldukça önemli tespitlere ulaşılmıştır: Şöyle ki; daha önce de belirtildiği gibi köy adlarının 267’si, 1967 yılında yapılan bir çalışmayla yabancı kökten geldiği-çoğunlukla Arapça ve Farsça (Develioğlu, 1984; Kanar, 2009) gerekçesiyle değiştirilmiştir. Ancak bu çalışma, etraflı araştırmalar neticesinde yapılmadığı için bazı sıkıntılar yaratmıştır. Sözgelimi Türkçe olduğu halde yabancı kökten geldiği düşünülerek değiştirilen pek çok köy adı mevcuttur. Mesela Gaziantep-Nurdağı ilçesine bağlı **“Uruş”** adlı köyün adı **“Dokuzyol”**, Gaziantep-Karkamış ilçesine bağlı **“Gırlavik”** adlı köyün adı **“Gürçay”** olarak değiştirilmiştir. Hâlbuki **“Gırlavik/Gürleyik”** Türkçede **“çağlayan”** manasındaki kelimedir. Daha önemlisi boy-soy-oymak adına dayanan köy adları da değiştirilmiştir: Gaziantep-Şehitkâmil ilçesine bağlı **“Karadinekkızık”** adlı köyün adı **“Övündük”** olarak; Gaziantep-Nurdağı ilçesine bağlı **“Muhacirinatik”** adlı köyün adı ise **“Nogaylar”** olarak değiştirilmiştir (Atalay, 1992; Derleme Sözlüğü, 2009; Eren, 1999). Bu durum, o yöre için tarihi kaynaklarla tespit edilemeyen durumlarda son derece önemli bilgileri şifreleyen yer adlarının kaybolmasına, dolayısıyla bölgedeki kültürel izlerin yok olmasına sebep olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ada, E. (2012). *Eskişehir İli Yer Adları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aksoy, Ö.A. (1942). Gaziantep Ağzında Atasözleri. *Varlık*, 205, 297-301.
- Atalay, B. (1992). *Divanü Lugati't-Türk- I- II-III-IV*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Balta, N. (2010). *Gaziantep yer adları üzerine bir inceleme*. Gaziantep: Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müd. Yay.
- Ceyhan, E. (1999). *Gaziantep tarihi*. Gaziantep: Gaziyurt Matbaası
- Çalık, S. (2002). Anadolu'nun tarihi coğrafyası: Anadolu'daki yer adlarının tarihi gelişimi. *Yeni Türkiye Dergisi*, 8(43), 410-417
- Çitçi, A.E. (2009). *İlkçağdan günümüze Gaziantep tarihi*. Gaziantep: Damla Matbaası.
- Derleme Sözlüğü. (2009). *C I-II-III-IV-V-VI*. Ankara: TDK Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1984). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Erkinay Tamtamiş, H.K. (2019). Mardin'de değiştirilen yer adları üzerine bir tasnif denemesi. *TYB Akademi*, 25, 65-84
- Güllü, R. E.(2010). *Antep Ermeniler-sosyal, kültürel ve siyasi hayat*. İstanbul: Kültür Sanat Yay.
- Güngör, M. B. (2004). *Gaziantep'in coğrafi yapısına ve genel tarihine bakış*. İstanbul: Eren Yay.
- Güzelbey, C. C. (1984). Gaziantep şer'i mahkeme sicillerinde Türkçe kişi adları. *Türk Kültürü Dergisi*, 252, 38-41.
- Kanar, M. (2009). *Arapça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Soy Yay.
- Karaboran, H. (1982). Folklor kongresi bildirimleri, açısından yukarı Çukurova, Haymana çöküntü hendeğinde mevki adları. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirimleri*, s.265-272.
- Külek, A. (2010). *71 Numaralı Gaziantep Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Parlak Kalkan, G. (2014). *Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Robert, L. (1980). Eskiçağ Anadolu'sunda yer adları. *Ege Üniv. Sos. Bil. Fak. Dergisi*, 1(1) 1-12.
- Sevinç, N. (1983). *Gaziantep'te yer adları Türk boyları, Türk aşiretleri, Türk oymakları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.
- Şenel, M. (2013). *Elazığ ili yer adları üzerine bir inceleme*. Elazığ: Manas Yay.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenup'ta Türkmen oymakları I-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.